LASTERINGEN
VAN
JAKOB KOELMAN,
In zijn zoo genaamde
WEDERLEGGING
VAN
B. BEKKERS
BETOOVERDE WERELD,
Zediglijk aangewesen in een Brief
VAN
ANTONY VAN DALE
MED. DOCTOR.
Aan zijnen Vrind.

TE ROTTERDAM,
By IZAAK van RUYNEN, Boekverkooper op den hoek van 't Vissersdijk, by de Vismarct. 1692.

TAUFSCHEIN

für

NEOU KOELLMANN,

geboren

in

Zweibrücken in der Pfalz

am

ACHTZEHNTEN JULI

1844.

Mit Doctor.

LASTERINGEN
VAN
JAKOB KOELMAN,
In zijn zoo genaamde
WEDERLEGGING
VAN
B. BEKKERS
BETOOVERDE WERELD,
Zediglijk aangewezen
IN EEN BRIEF
VAN
ANTONY VAN DALE
MED: DOCTOR.
Aan zijnen Vrind.

SEERWAARDE HEER EN VRIND.

IK heb nu onlangs geſien, en met groote verwondering geleſen 't geen Jacobus Koelman in ſijn boek genaamd *Wederlegging van B. Bekkers Betooverde Wereld*, (van pag. 146. tot 158. toe) ſeer valſchelijk, onwaarlijk en quaadaardiglijk my aantygd; en hoe hy my aldaar ten toon ſteld voor de *Vertaalder* en *Kant-tekenaar* van dat boek dat onder de titul van *Religio Medici* lang te voren uitgegeven (ontrent 't jaar 1665.) in 't Needuitſch is vertaald, en met bygevoegde kant-tekeningen in 't licht gekomen; ſonder eenige de minſte blijk of ſchijn, als die hy ſich in

ſijnē averechtſche harſenen verbeeld: wijl ik noit den Maker, noch Vertaalder of Kant-aantekenaar directe of indirecte heb gekend.

Hy geeft ondertuſſchen voor *ernſt en liefde tot ware Godsdienſt, Godvruchtigheid* en *liefde tot ſijnen evenaaſten*: doch laat ons eens kortelijk ſien hoe hy die ſelven betracht.

Sijne redenen die hem daar toe bewegen ſijn 1. *Dat hy* (naar hy ſeyd) *bemerkt dat hem eenige bewijſen voorkomen, de welke hem ſchijnen te verſekeren dat die Aantekenaar over't boekje van Broun wel mocht weſen den Doctor Antony van Daalen woonachtig tot Haerlem.*

Sijne argumenten of bewijſen ſijn dan voorereſt, dat Dr. Bekker, ten opſichte van 't gene ik wegens *d'Orakelen der Heidenen* geſchreven hebbe, my prijſt; dat Dr. Bekker met my gemeenſame vriendſchap houd; ja dat hy my voor een groot kampvechter aanſiet, enz. en wel ſpecialijk, om dat ik in 't Latijn en Nederduitſch ſodanigerwijſe van d'Orakelen geſchreven hebbe, dat het aan Koelman zeer Goddeloos ſchijnd: gelijk ik (zoo in ſijn Voorrede, als elders) daarom door dit heethoofdige menſch op de reex der Atheiſten werd geſteld: alhoewel ik my myne boeken noch voor Gode noch voor menſchen oid zal behoeven te ſchamen.

Doch ſchoon ik noid ergens directe of indirecte heb ontkend dat 'er duivelen ſijn, of dat zy oid of eeniger-wyze op de menſchen en werken, maar wel het tegendeel; nochtans *zeid Koelman: dat het baarblijkelijk is dat deſen Doctor* [*A. v. D.*] *het reſpect voor de Heilige Schrifttuur al lang verloren heeft; en dat hy* [*NB.*] APPARENT *van de Geeſten, en van de duivelen ganſch weinig geloofd.*

'T is dan *ſchijn-apparentie* waar op deſe man ſich fundeerd, en onbedachtelijk bitter my op 't lijf valt.

'T geen ik ſelfs geſchreven heb, meet en expliceerd hy puurlijk naar 't ſeggen of gevoelen van anderen die ik noid gekend hebbe: en om doch quade indruk van my aan anderen te geven, ſpreekt over myne wel uitgedrukte woorden en oprechte mening dusdaniger wyze: *'T is waar hy heeft in ſijn boek* [*van de Orakelen*] *noch die woorden ſich laten ontvallen, of met opſicht tot* [*NB.*] *ſijn einden, ingevoegd: Wy erkennen dat 'er ſoo wel onder 't Oude als onder het Nieuwe Teſtament booſe Geeſten ſijn geweeſt; en dat 'er noch ſijn: en dat de ſelven door Chriſti en ſijne Apoſtelen, uit de lichamen der beſetenen ſijn uitgeworpen.* ['t Geen over Act. 16. v. 16. enz. elders geſeid hadde verſwijgd hy.]

Ik

Ik heb het my dan laten ontvallen; dat is, indien ik eenigermaten Nederduitsch verſta, *onverhoeds geſeid*, of *geſchreven*, 't geen ik waarlijk in 't hart gevoelde. Dat yder een ſeer niewlijk moet voorkomen.

Maar neen, ik heb dat daar wel voorbedachtelijk ook na mijne oprechte mening geſchreven; en nergens, directe of indirecte, anders voorgegeven. Doch op dat hy op ſulk ſijn ſeggen een uitvlucht vinde, verſierd hy liever gantſch liefdeloos iets anders, namentlijk, *dat ik het 'er met opſet tot mijn* [NB] *eynden heb ingevoegd:* als of ik maar met die woorden had gelpeeld, terwijl ik wat anders in 't hart dacht.

Hierom voegd hy 'er ook op (want het beſte durfd hy na den aard der liefde, geenſins van my vertrouwen.) *Maar wat hy verſtaat door de booſe geeſten, of duivelen*, namentlijk, *of ſiekten en krankheden, dullighеid, vallende ſiekte, enz. dat en drukt hy niet uit; en wy hebben door Bekkers uitlegging grond genoeg om te denken, dat hy ook ſulke booſe geeſten verſtaat, als Hobbes en Bekker ons hebben willen wijsmaken.*

UE. ſiet dan, dat of ik my al noch zoo oprechtelijk verklare, Koelman 't evenwel noch niet zal willen geloven of aannemen. Want of ik al anders, (en dat oprechtelijk) ſpreke, *hy heeft door Bekkers uitlegging grond genoeg om te denken dat ik 't als Hobbes en Bekker verſta.* Bekker zeid dit of dat, of leid dit of dat dus of zoodaniger wyſe uit; of Hobbes, heeft dit of dat paradox en heterodox gevoelen gehad, Ergo *A. van Dale* gevoeld ook zoo. Is dat niet een ſchoon gevolg?

Doch *Koelmans* Logica en des zelfs beſluiten wegens de duivelen gaan ook elders op geen andre trant. Want pag. 288. ſeid hy: *Nu wy oordeelen en gelooven dat de duivel, die booſe en machtige geeſt enz. waarlijk dikwils kennis heeft, en krijgd van ſaken, die geen menſch heeft of krijgen kan, (by exempel, wie iets geſtolen heeft, waar iets verborgen leid, wat een menſch in een heimelijke kamer doet, of gedaan of geſproken heeft, en duiſenden diergelijke dingen) enz.* 2. Dat *die niet geloven dat 'er ſulke duivelen ſijn, niet geloven dat 'er een God ſy.* 3. Dat *die niet geloven dat 'er een God is, uit dien hoofden Atheiſten ſijn, ook Tooveraars, ook patroonen van Tooveraars en Toovereſſe ſijn*; en zulk volk maken en vermeerderen. 4. Dat de Tooveraars een verbond met de duivel aangaan; daar ſy nochtans Atheiſten ſijn, om datſe niet

geloven dat 'er ſulke duivelen ſijn: eindelijk, dat de duivel in deze of gene ('t zy menſchelijke 't zy beeſtelijke) gedaante verſchijnt: doch evenwel aan *Do. Bekker* en diergelijke Tooveraars niet wil verſchynen, ſchoon daarom uitgetart ſijnde: om dat hy hen dan ſoude van hunne Atheiſterye bekeeren enz. Sie hier een ſchoone wijs van argumenteren van dien beroemden *Advocaat voor de heylige wetten van Koning Jeſus*; als hem ſijnen loftuiter J. Gordon noemd, en hy ſich ſelfs ſchijnd aantematigen, door dat rijm voor ſijn werk te laten drukken.

Hy gaat dan voort om verder te komen op wat gronden hy ſijne gantſch laſterlijke opinien tegens my boud; en zeid: *Nu ſegge ik dat* IK MEENE GROND VAN ACHTERDOCHT TE HEBBEN, *van dat deſe van Daalen de Autheur is van dat boek* RELIGIO MEDICI, *en van de bygevoegde kantteekeningen: 't welk ik beſluite.* 1. *Dewijl 't klaarblijkelijk ſchijnd, dat gelijk Doctor van Dalen, ſo ook deſe Autheur een Doctor in de Medicijne is, dewijle hy ſich veelfins by alle gelegentheid wel ervaren toond in de Boeken der Medicijnmeeſters oude en jongen; waar door hy ook te liever aan Nederland de Religie van een Doctor in Engeland (Thomas Broun) heeft willen vertalen, en de ſijne* [NB.] *daar byvoegen.*

Syne eerſte grond is dan weder hier; dat ik een *Doctor Medicinæ* ben, wel ervaren en beleſen enz. als of 'er geen geleerde Doctoren in die tijd waren geweeſt. De tweede, is dat ik myne Religie by die van *Broun* heb willen voegen en publijk maken.

Wat myne Religie aangaat, voor zoo veel die in opinie, of leerſtukken beſtaat, die was toen en nu noch de ſelve; en ſodanig als ik verhope dat ik op dien grooten reekendag voor Gode zal konnen verantwoorden: en ſorteer ik onder de Doopsgeſinden; alhoewel Koelman my (ſiet hoe weinig hy my kend) my onder de, ſpecialijk zoo genaamde Gereformeerden teld: ſchoon ſoodaniger wyze, dat ik en ſijne andere gevoelens, alſſe niet *waarlijk* tegens Gods eere, of tot oproer of muiterye of onrechtmatige vervolging van andere ſtrekt, ſeer gaarne Broederlijk wil dragen. Welke ondertuſſchen *Brouns* Religie was raakt my niet; noch ook eenigſins welke of hoedanige is geweeſt die van de meergemelde *Vertaalder* en *Kant teekenaar*; dien ik, als reeds geſeid is, noit directe of indirecte heb gekend. Ten 2. ſeyd hy noch: *Om dat en de ſtijl en de cierlijke Duitſche taal, en de geleerdheid, vertoond in de kennis van de Latijnſche, Griekſche, Hebreeu-*

breeuſche, Franſche, Engelſche, Italiaanſche Talen, en in de doorleſene ervarentheid in allerley Griekſche Autheuren, en in Oude en Nieuwe Schriften, ſchijnt duidelijk te kennen te geven, dat deſen van Daalen de Schrijver daar van is.

Wat myne *ſtijl* en *cierlijke Duitſche Taal* aangaat, wegens de ſelve ben ik noit geeſtimeerd geweeſt: evenwel geloof ik datſe noch al verſtaanbaar is; alhoewel *Koelman* (het ſy in 't ſchimp of ernſt) my hier te veel toeſchrijft.

Wat verder myne geleerdheid in talen aangaat; het *Latijn* heb ik eerſt begonnen te leeren toen ik over de 17 en al ontrent 18 jaren oud was: en was ik met mijn 25 jaren, toen dien vertaling enz. van de *Religio Medici* in 't licht quam, noch maar een wroeter in de *Griekſche* taal; dien ik naar een ſeer korte en gebrekkelijke inleyding daar toe op d' Akademie, ſonder behulp van andere Meeſters als myn boeken, heb moeten zoo ſukkelende voort-leeren.

Der *Hebreeuſche* en *andere Orientaalſche* talen was ik toen noch gantſch onkundig; zoo ook der *Franſche* en *Italiaanſche:* doch ſpecialijk der *Engelſche*, welke ik noch onkundig ben: en op deſe ſchijnt *Koelman* (om 't vertalen) meeſt te doelen. Sie nu, mijn Heer, hoe krachtig *Koelman* tegens my argumenteerd! Waarlijk hy moet my, die noch de 54 jaren niet bereykt heb, al voor vry oud aanſien: wijl hy ſteld dat ik toen al zoo geleerd en ervaren was.

Hierom neemt hy 't ook op myne groote beleſentheid, (al in die tijd) van allerley Griekſche Autheuren enz. die ik toen (als yder verſtandige wel begrypen kan) toen noch geenſins kon hebben. Alhoewel ik namaals (maar wat doet dat hier ter ſake?) ontrent die en andere ſeer eerlijke ſtudien, wel licht van d' allertraagſten niet geweeſt ben.

Ik heb niet te min (naar Koelman ſeid) ſulke dingen toen gedaan; en toen reeds al belooft, *het boek van Brown met breeder Aanteekeningen te voorſien*: en ſtelt hy verder alles wat hy dan uit dien *Aanteekenaar* gevolglijk bybrengt, met dusdanige aſſurantie dus drieſtelijk op myne reekening.

Hier uit argumenteerd hy dan noch verder ten derden aldus: *Overmits deſe Vertaler en Kantteekenaar juiſt heeft en uitdrukt die ſelve dwalende meningen en gevoelens, aangaande de Orakelen, de Toovereſſen, Waarſeggeryen enz. Welke deſe van Daalen heeft, en in ſijn boek van de Orakelen uitgedrukt en beſchermd heeft.*

'T geen

'T geen ik in myn boeken van d' *Orakelen* uitgedrukt en beſchermt heb [want van de *Tooveraars* en *Tooverye* heb ik noch noit Tractaat geſchreven, of daar ontrent iets byſonderlijks geſeid] ben ik over al (als dat zoo noodig mocht ſijn) onder Godes genadige hulpe zediglyk ſtaande te houden en te verdedigen: en ſchame ik my noch die noch andere ſchriften niet. En zoo *Koelman* my in de ſelven of *profanatie* of *verdraying van de Heylige Schrifture*, of *ſpotterye met de woorden of ſaken der ſelve* directelijk of indirectelijk wete aan te wyſen, hy tye te werk, en toone wat een man dat hy daar is: *Hîc Rodus, hîc ſaltus.* Op dat ik ſijne eigene woorden gebruikt pag 448 (daar hy my voor een patroon der Toovereſſen uitmaakt) ook hier gebruike.

Wat dan verder aangaat de paſſagien, die hy uit dien *Aantekenaar*, zoo verkeerdelijk, als de myne, byhaald; de ſelven gewaardig ik my niet te leſen; ik laat ſtaan te onderſoeken, oſze wel of qualijk uitgetrokken ſijn, of met myn gevoelen hier of daar eenigſins, of voor 't merendeel, overenkomen of verſchillen; of (gelijk *Koelman* zoo heet hoofdiglijk wil) *die ſelve dwalende mening en gevoelens juiſt hebben en uitdrukken.*

Dat ik 't al over 26 en 27 jaren geleſen hebbe is waarachtig: gelijk ook waarachtig is dat ik het al toen (en ſpecialijk de aantekeningen) by my ſelven en anderen heb getoond, en altijd voor jongeen onervarene lieden ſchadelijk geacht heb: gelijk ſulks noch myn gevoelen is.

Om nu verder my als *Vertaler* en *Kanttekenaar* van 't genaamde boek verdacht en uit dien hoofde verhaat, en ſtinkende by anderen te maken, ja de Magiſtraat my op 't lijf te ſenden (als gevolglijk blyken ſal) ſeid hy (pag. 155.) *Voorts bevinde ik, dat deſe menſch, gelijk hy de Atheiſten, Thomas Hobbes, en de Schrijver van 't boek der Præadamiten zoo wel als anderen wil geleſen hebben, ook veel moeytens heeft gedaan om het ſchelmachtig boek van de drie bedriegers censte ſien.* enz. Welk laſterlijk optygen hem zoo wel behaagd dat hy pag. 157. ſulks noch breeder herhaald en opſchikt, met dese valſche leugenen: *Die de laſteringen van menſchen onder de Heidenen, en naam-Chriſtenen, tegen God, Chriſti, en ſijn waarheid, met ſijn beele hart heeft doorkroopen; en ſich verluſtigd in die te verhalen. Die de ſchriften van Vaninus, Machiavel, Lucianus, Julianus, den Autheur van 't boek aangaande de Præadamiten, en Thomas Hobbee en andere Atheiſten vlijtig*

heeft

heeft doorſnuffeld, en gaarn 't geluk had gehad om 't boek dat Moſes de Meſſias en Mahomet voor de drie bedriegers der wereld uitmaakte, te mogen leſen: en die [NB.] *diergelijke tekenen van Prophaniteit meer draagt.*

Hier begind dan *deſe Koelman* my af te malen, en verder te toonen wat en hoedanig een man ik ben: om ſijn leugenlaſter alzoo te beter te voltoyen.

Dat ik *Vaninus* noit geſien of geleſen heb, of getracht te leſen (gelijk ik ook geenſins weet wat hy ſchrijft) mag ik heiliglijk verklaren: als ook, dat ik noid naar 't *boek van de drie bedriegers* (zoo 't oid in de wereld geweeſt is) geſocht of getracht heb, of oid geweten wie een van deſe twee boeken, als eygen of te leen of anders beſat. Dat ik noch *Juliaan*, noch *Machiavel*, noch *de Præadamiten* oit half (ja vierendeel) heb doorleſen mag ik op de ſelve wijs getuigen: alhoewel ik my ſulks niet ſou behoeven te ſchamen; zoolang men my niet overtuigen kan daar uit iets goddeloos geleerd, of ook weder aan anderen voortgeleerd te hebben.

Wat verder deſe *Juliaan* aangaat; wijl ſeer geleerde mannen hem te vertalen en aantekeningen over den ſelven te maken ſich niet geſchaamd hebben (als daar ſijn *C. Cantoclarus*, *Petrus Martinius*, de Jeſuit *Dioniſius Petavius*, en de ſeer brave *Petrus Cunæus*) ſchaam ik my ook niet hem te leſen; ja verhoope ik hem (zoo haaſt ik de tyd daar toe wat ruimer ſal hebben) eens van voren tot achteren door te lezen.

Wat eyndelijk aangaat *Luciaan*; dien heb ik, voor 't meerendeel, wel meer als eens gelezen: dat aan my even weinig te verwyten is als aan *Morus*, *Eraſmus*, *Mycillus*, *Obſopæus*, *Scaliger*, *Caſaubonus*, *Bourdelottius*, *Benedictus*, *Gronovius*, *Grævius* en andere ſeer geleerde, en met reden ſeer geachte mannen, die hem of hebben vertaald of aantekeningen op hem gemaakt. Ja derf ik hem *Koelman* ook recommanderen te leſen; en wel ſpecialijk die doorluchtige t'zamenſpraak (*de non temere credendis calumniis*) *van 't niet licht geloven der valſchelijk nagegevene laſteringen.*

Doch heb ik noid of deſen of andere boeken gelezen, om 'er goddelooſe oproerigheid, of meuitery tegens Magiſtraat, Synode, Claſſen of Kerkenraden uit te leeren of te practiſeren.

Op dat evenwel Koelman wete wat andere boeken ik gelezen heb, zeg ik, dat ik ook *Bybel* en *Teſtament* (en wel ſeer dikmaal) in hare oorſpronkelijke taal, en door anderen vertaald, gelezen heb.

Soo ook de meeſte, en beſte *Commentatores*, en zelfs alle de eerſte *Kerkelijke Schrijvers*; en daar op tot myn gebruik *ſpeciale Regiſters* gemaakt. Soo dat daar uit behoord te blyken, dat ik in zulke ſtoffe vry wat meerder luſt en plaſier heb, als in 't lezen van zoodanige boeken, waar door Koelman my onuitwiſſelijke ſchandvlekken zoekt aan te wryven.

Aldus te roemen op myn lezen, (als ook wat 'er de vruchten van geweeſt ſijn) beken ik, dat de burgerlijke zedigheyd al wat te buiten gaat; dan ik doe het dus genoodzaakt; om dat men gantſch andere, en goddelooſe, luſt en drift van my den onkundigen zoekt inteboelemen.

Maar doch, mijn Heer, ten blijft hier met Koelman, niet by. Want alles wat die *Kantteekenaar* of geſeid of gedaan heeft, moet op myne reekening en te mynen laſte komen: *Want*, zeid hy verder, *dat ik my niet ontſie gelegentheid te nemen, om van naakte beelden, en de vuilſte daden daar ontrent, te ſchrijven; en in 't byzonder ook van de Schildery (zoo hy 't noemt) van Torrentius te Haarlem op 't Stadhuis, enz.*

Dit alles loopt my gantſch mis. Doch Koelman ſchijnt dus beter te weten wat voor 27 of 28 jaren hier te ſien, of in weſen was, als ik. Naardemaal ik oprechtelijk verklaren kan zoodanige Schildery, of Schilderyen, of naakte beelden op 't Stadhuis te Haarlem noid geſien te hebben, noch te weten of en wat dienaangaande aldaar bewaard word.

Indien nu *Koelman* moed heeft, niet met vuile leugenlaſter, maar met klare bewyzen of getuigen aan te wyſen, waar ik *van naakte beelden, en de vuilſte daden daar ontrent, ſchrijve*; hy kome maar voor den dag, en doe deze vuilaardige leugenlaſter geſtand.

Wat hy zelfs bekend (pag. 402.) hem zelfs verweten te ſijn wil ik hier niet ophalen; op dat ik niet ſchelden en laſteren met diergelijk ſchyne te vergelden.

Indien UE. nu verder vraagd; waar doeld dit op? *Koelman* (wanneer hy eerſt de Hiſtorie van *Torrentius*, die hy, noch ik, noch vele anderen niet recht weten, op ſijne wyze verhaald heeft) zeid ons zelfs aldus: *Ik verhaal dit te meer, dewijl 'er tot Haarlem wel meer bekend ſijn* (*als* Torrentius *naam*) *die Atheiſtiſch en Godslaſterlijk ſpreken,*

en

en waardig waren gevangen geſet, en exemplaarlijk, nevens andere booswichten geſtraft te werden.

UE. ſiet dan, waar op dit zeggen doeld; wijl hy zelfs zeid waarom hy de Hiſtorie van *Torrentius* verhaald heeft: op dat hy, namentlijk, my op de reex zulker *booswichten* ſtelle, *die waardig waren gevangen geſet, en exemplaarlijk geſtraft te werden:* dat is, zoo ik 't wel begrijp, noch ſtraffer als *Torrentius* gehandeld te worden.

Of 'er meer dusdanige booswichten te Haarlem ſijn, ja bekend ſijn, laat ik hem aan te wyſen: en indien hy of verder pretenteerd te weten, dat ik onder dat getal te rekenen ben; hy gelieve my maar voor dusdaniger eene, daar zulks behoord, aan te klagen: ik zal hem Koelman geenſins ontlopen.

Maar, zal UE. licht ſeggen, hy zeid deze dingen niet abſolutelijk, maar *als giſſende en vermoedende*; om dat dit of dat zulks hem ſchijnt te bewyſen, enz. Doch, ik bid UE. indien dit alzoo was, mach hy dan op vermoeden (en zulk dat, als getoond is, buiten alle waarſchijnlijkheid is) my zoo publijkelijk ſchandaliſeren?

Dan dat hy 't niet als twyffelende, maar wel degelijk affirmative ſeid, blijkt pag. 157. alwaar hy dan *uit de bovenſtaande gronden beſluit* den *Vertaalder en Aantekenaar niemand anders te ſijn, dan den Doctor Antony van Daalen.* en pag. 158. *Wy hebben daar wat van Antony van Daalen gehoord, en hoedanigen man hy ſich vertoond heeft; waar van miſſchien hier na meer.* En geen wonder dat hy daar ontrent zoo affirmative ſpreekt, wijl hy ook als een hartekender, en die mijn gemoed en gedachten en intentie kend, durfd zeggen, *dat ik diergelijke tekenen van prophaniteit meer drage.* Van welke vuile laſter ik de bewyſen even ſeer, als van 't andere voorgaande, verwachte.

Na zoo veel quaads dan (naar ſijn zeggen al voor 27 jaren) door my gedaan komt 'er noch ander quaad op te borrelen; dit moet apparentelijk onder de genaamde *tekenen van Prophaniteit* geſteld werden; *dat ik*, namentlijk, *kennis en gemeenſchap met Do. Bekker hebbe; dat ik 'er ook een brief aan heb geſchreven* (dat trouwens wel meer gebeurd is, en naar ik van Gode verhope noch wel meer geſchieden ſal) Ja het ſchijnt, zeid Koelman, *dat van den zelven van Daalen, aan onſen Bekker ſchriften ſijn ter hand geſteld, die hem wel te ſtade zullen komen; gelijk hy dat zelfs te kennen geeft.*

Dat ik kennis en gemeenſaamheid met *Do. Bekker* hebbe, rekene ik my al zoo weinig tot ſchande, als ik 't my tot eere zoude reekenen die met *Koelman* te hebben: voornamentlijk naar ik hem dus uit ſijn ſchriften heb leeren kennen: en mach ik byſonder wel velen dat hy en anderen my nader leeren kennen *uit ſchriften aan Do. Bekker door my ter hand geſteld.*

'T is ondertuſſchen niewlijk, dat *Koelman*, daar hy eens by geluk, of toeval de waarheid treft, zoo met terme van *het ſchijnd* ſpreekt. Naardien 't wel degelijk waar is *dat ik hem ſchriften heb ter hand geſteld.* Hier heeftmen dan een *grouwelijke miſdaad*, en te gelijk de vrywillige belydenis 'er by: wat reſter nu tot vonnis en executie? Ja, *Koelman*, ik heb hem ſchriften ter hand geſteld: doch welken en hoedanigen waren die?

Syt gy nu een hartekenner, of hebtge een *ſpiritus familiaris* (*want uw duivel weet*, naar u uitdrukkelijk zeggen pag. 288. *waar iets verborgen leyd, wat een menſeh in een heimelijke kamer doet, of gedaan of geſproken heeft, en duiſenden diergelijke dingen.*) Zoo breng het publykelijk voort, en *predikt op de daken, 't geen ik dus in 't verborgen gedaan heb.*

Doch naardemaal ik u geen *gemeenſchap met den duivel* durf toeſchryven, ſchoontge my voor een *patroon der Toverſſen* uitmaakt, en noch minder geloove dat aan u mijn hart en gedachten bekend ſijn (de Heere beware my voor zoo Godslaſterlijke gedachten!) breng ik het nu oprechtelijk hervoor: (en indien *Do. Bekker* eens *die ſchriften* gelieve in 't licht te geven, zult gy 't 'er uit konnen leſen,) dat het ſchriften ſijn, die *eeniglijk vervangen ſeer ernſtige en eſſentiele objectien hem Do. Bekker door my en anderen oprechtelijk tegengebragt, uit de Heilige Schriftuur, over de natuur en werking der duivelen*; en waar ontrent ik noch van 't ſelve gevoelen blijve, als toen ik myne objectien opſtelde.

Indien dit nu *tekenen* ſijn *van Prophaniteit* (want anders zal hy 'er geen tonen) ben ik bereydwillig die en diergelijken altijd te dragen, en uwe (Koelmans) laſtering daar over te dulden.

Sie, mijn Heer, (op dat ik my weder van Koelman tot UE. te rugge keer) hoe dom en drieſtelijk my tot ſchandelijk verwijt en verdacht- ja verhaatmaking komt te ſtrekken, 't geen my tot eere (by Koelman zelfs) behoorde te gedyen!

Doch

Doch gelijk, mijn Heer, de recht Chriſtelyke liefde geen quaad (ten minſten niet lichtvaardig) denkt, zoo denkt ook ter contrarie, d'onchriſtelijke haat van *Koelman* niet goeds van my. En hier uit ſpruit, dat hy den leſer voor my waarſchouwende den zelven in bedenken geeft, *wat nut* [NB.] *van my te verwachten ſy: wijl ik my* [NB.] *toen* (naam. An. 1665.) *alzoo gevaarlijk Prophaan en Atheiſtiſch vertoonde.* Toen, namentlijk, toen ik noch noid in mijn gedachten had gekregen, iets gedurende mijn leven te ſchryven dat in publyken druk quam; en noch noid het boek de *Religio Medici* had geſien; of geleſen.

Ik dan by hem zoodanig een man ſijnde, maakt hy verder duſdaniger wyſe een beſluit: *Soo beſluit ik dan* (*en geef ik met eenen de reden, waarom ik deſen vertaler in ſijn eygen verwen dus uit ſijn kanttekeningen beſchreven hebbe*) *dat indien die man* [die over 28 jaren of licht eerder ſchreef, en nu licht lang verrot is] *of ſijns gelijken, om Bekkers zaak te helpen, ook mocht een boek uitgeven, om te bewijſen, dat 'er noch tooveraars, noch waarſeggers, noch duivelkonſtenaars, noch duivelſpraken oid zijn geweeſt, of noch zijn, niemand ſich daar over moet verwonderen; want wat zoudemen niet al ongeſoute en Prophane ſchriften hebben te verwachten van menſchen die zoo geſteld zijn, en zoo weinig eerbied voor God en ſijn heilig woord hebben?*

Maar welke is doch deſe verwachting van Koelman? namentlijk, 't geen hy in ſijne Voorrede uitdrukt, *dat het te vreeſen is, dat hy* [*Bekker*] *met ſijn vriend den Haarlemſen* DOCTOR VAN DALEN, *en lichtelijk noch andere Atheiſtiſch-geſinde-lieden* (*want van geen anderen verwachten wy de patrocinatie van* BEKKERS *ſuſtenuen*) *haaſt met haar ſchriften ſullen voor den dag komen, om* [NB.] *verder onze Kerk moeyte aan te doen en te beroeren.*

Syne vreeſe en waarſchouwing is dan voor eerſt, dat, dewijl ik al zoo lang zoo gevaarlijk *Prophaan* en *Atheiſtiſch* my vertoond heb, ik ook om *Bekkers* ſaak te helpen ongeſoute en *prophane ſchriften* zal voortbrengen; enz.

Waar ontrent hy evenwel (indien God de Heere my zoo lange 't leven ſpaard, dat ik iets, al geconcipieerd, eer ik oid kennis aan *Do. Bekker* had of dacht te krygen, in 't licht geve) tot Godes eere, en ſijne eigene ſchande en ſchaamte ſal bedrogen ſijn, en klaarlijk overtuigd, dat ik *Eerbiedigheid* (en licht vry grooter als hy zelfs) *voor God en*

ſijn heilig woord heb : en dan *laat ik* hem toe dat hy *my met mijne levendige verwen*, niet met de ſwarte en bittere gal van ſijn dom en drieſtig vooroordeel en voorbarigheid, *beſchrijve.*

Met groot recht, mijn Heer, ſoud' ik hier nu konnen vragen, wat doch van zoo een man als *Koelman* verder te verwachten ſy, die zoo blindeling en drieſtelijk, een ander over ſchriften veroordeeld, die hy niet kan geſchreven hebben; en zoo ſtoutelijk zonder d' allerminſte kennis, van des zelfs tegenwoordige daden en conſcientie oordeeld? En dit hiet noch by hem, *my met mijne levendige verwen beſchrijven!*

Waarlijk indien deze man in de *Bloedraad* ſat, wat ſouwmen anders van hem te verwachten hebben als van *Jan Heſſels*? die ſonder ſaak, of proces gehoord te hebben, terwijl hy onder des had ſitten ſlapen, ſchielijk ontwakende, als 't vonnis nu was te wyſen, riep, *na de galg, na de galg*; en alzoo mede hielp ſententie geven? of van *Vargas*, die over allen dit vonnis ſtreek *hæretici fraxerunt Templa, Catholici nihil faxerunt contra, ergo debent omnes patibulare.*

Ondertuſſchen vertrooſt ik me daar mede, dat ik niet alleen van *Koelman* lyden moet; maar dat 'er ook nevens my ſeer vele, ſeer geleerde, en ſeer eerwaardige mannen, en welker ſchoenriemen te ontbinden hy Koelman (mijns achtens) niet waardig is, door hem zoo vuilaardig werden gehoond, en tegens verdienſte ten toon geſteld. Want van JACOBUS ARMINIUS zeid hy, pag. 299. *dat ſijn ergernis zoo grouwelijk ſwaar was, datſe veel meer ſchade heeft toegebracht, als die van* [NB.] SPINOSA.

Wat hy niet alleen *Carteſius*, en den *Carteſianen* in 't algemeen, maar ook *Heydanus*, *Coccejus*, *Burmannus*, *Wittichius*, *Velthuiſen*, *Mansveld* en vele anderen (ja zelfs *Mareſius*, die zoo zeer tegens eenigen deſer hier genoemden heeft geyverd, als of hy was geweeſt een leugenaar en laſteraar) heeft boosaardiglijk aangetygd, kan al de wereld ſien uit ſijn boek tegens de *Carteſianen* en *Coccejanen* geſchreven.

Ten 2de. *is*, naar dezes Koelmans zeggen, *te vreeſen dat Bekker met ſijn Vriend den Haarlemſchen Dr. van Daalen*, enz. *haaſt met haar Atheiſtiſche ſchriften voor den dag zullen komen, om* [NB.] *verder onze Kerk moeyte aan te doen en te beroeren.* Wat het *Kerkberoeren* enz. aangaat [buiten dat ik geen lidmaat van de publijk Gereformeerde Kerk ben] is dat al zoo weynig mijne luſt, als 't mijn Chriſtelijke

ſtelijke plicht is; en indien 't door iemand (dat God verhoede) moet geſchieden, laat ik zulks aan *Jacobus Koelman* over; als welke, naar 't getuigenis van anderen (ſijne medebroederen en Rechteren in 't geeſtelijke) daar alleen genoegſaam bequaam toe is.

Ik rep derhalven van geen *Retroacten*, of hoe hy ſich ontrent ſijne *Oppermachten*, ontrent *Synoden*, *Claſſen*, en *Kerkenraden* (daar hy nu ſich tegens *Bekker* op beroept) heeft aangeſteld; dat hy en anderen beter als ik weten: ook wil ik my daar niet op informeren, en 't hem uit dien hoofde verwijten: wyl ſulks (ſchoon 't oprechte waarheid ſy) in my een teken van wraakzucht en revenge kon ſchijnen.

En ſchoon hy my als een *Godslaſteraar* en *Atheiſt* (ſie pag. 156.) uitmaakt, en nevens andere *booswichten*, (als zodanig zijnde) *gevangen en exemplaarlijk ſchijnt geſtraft te willen hebben* (daar de Heere hem en de ſijnen, alzoo wel als my, voor verhoede) vind ik 't mijn Chriſtelijke plicht te ſijn my te ſchikken naar 't exempel, en de leſſen, onzes grooten heylands Jeſu Chriſti, *die geſlagen ſijnde met weder ſloeg; die ons leerd ſachtmoedig en ootmoedig van harten te ſijn; lief te hebben die ons vyand ſijn; te ſegenen die ons vloeken; wel te doen die ons haten; en te bidden voor die ons geweld aandoen en vervolgen.*

Ik bidde en wenſche derhalven *dat God de Heere aan J. Koelman* geeft *verlichtede oogen des verſtands*, op dat hy wel begrijpe en herkauwe, *dat wederſpannigheid is een zonde der Tooverye*, en *wederſtreven is afgoderye en beeldendienſt.*

Dat de getuigenis, dien d' Apoſtel 1 Cor. XIII. v. 4. 5. 6. en 7. van de *Chriſtelijke Liefde* geeft, hem diep in 't hart mag dringen en, wel byblyven; op dat *geen vuilen laſter uit ſijnen mond gaa*; maar hy ſteeds herdenke, *dat gy wilt dat u de menſchen doen, doet haar dat ook* enz. En dat het zoo geſtadig herdenken van deſe en andere *Chriſtelijke plichten ontrent Gode en ſijn evennaaſten*, hem altijd zoo mogen voor oogen ſtaan, dat het hem tot eeuwig heyl gedye: terwijl ik aan allen, die op dusdanige wijs beledigd ſijn, of noch werden, tot beſluit ſegge: *Salig ſijt gy als u [de menſchen] ſmaden en vervolgen, en liegende alle quaad tegen [of van] u ſpreken, om mijnent wille. Verblijd u, en verheugd [u,] want uw loon is groot in de Hemelen.*

Dit, mijn Heer, enz.

EINDE.

AAN

AAN DEN
HEERE A. v. D.

GEleerde man, gy lijd't quaadſpreeken niet alleen.
Uw Vrind heeft onlangs mee van een verdroogde preker
Het laſt'ren uitgeſtaan, maar flux naar eiſch beſtreen,
Tot ſchande van dien bleekbeſtorve Vredebreker.
Dus doet gy ook: met regt. dan bloeit de laſt' raar uiet,
Maar maalt en draait in een gedurig hartverdriet.

IRENIUS.

AMSTERDAM
den 3 September
1692.